

Mátrixok inverze, rangja

BEVEZETÉS A SZÁMÍTÁSELMÉLETBE 1

11. gyakorlat

2021.

Inverz mátrix.

Egy A $n \times n$ -es mátrix inverzén azt az $n \times n$ -es A^{-1} mátrixot értjük, melyre $A \cdot A^{-1} = A^{-1} \cdot A = E$ teljesül.

Tétel.

Az $n \times n$ -es A mátrixnak akkor és csak akkor létezik inverze, ha $\det A \neq 0$.

Definíció.

Legyen A tetszőleges mátrix. Azt mondjuk, hogy

- (i) A oszlorangja r , ha A -nak van r darab lineárisan független oszlopa, de $r + 1$ darab már nincs;
- (ii) A sorrangja r , ha A -nak van r darab lineárisan független sora, de $r + 1$ darab már nincs;
- (iii) A determinánsrangja r , ha A -nak van $r \times r$ -es nemnulla determinánsú részmátrixa, de $(r + 1) \times (r + 1)$ -es már nincs.

Tétel, definíció.

Tetszőleges A mátrix oszlop-, sor- és determinánsrangja egyenlő. Ezt a közös értéket nevezzük az A mátrix rangjának.

1. Számoljuk ki a következő mátrixok inverzét, amennyiben azok léteznek!

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 4 & 5 & 6 \\ 7 & 8 & 9 \end{pmatrix} \quad B = \begin{pmatrix} 1 & 3 & 2 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 3 \\ 0 & 0 & 2 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \quad C = \begin{pmatrix} 1 & 1 & 1 & 1 & \dots & 1 \\ 1 & 2 & 2 & 2 & \dots & 2 \\ 1 & 2 & 3 & 3 & \dots & 3 \\ 1 & 2 & 3 & 4 & \dots & 4 \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 1 & 2 & 3 & 4 & \dots & n \end{pmatrix}$$

2. Az A és B $n \times n$ -es mátrixokról tudjuk, hogy $\det A \neq 0$, valamint hogy $AB = 0$. Határozzuk meg a B mátrixot!
3. Határozzuk meg az alábbi A mátrix inverzének bal felső sarkában álló elemét.

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 1 \\ 2 & 3 & 1 \\ 2 & 2 & 1 \end{pmatrix}$$

4. (a) Határozzuk meg azon p valós értékeket, melyekre az alábbi mátrixnak van inverze.

(b) $p = 3$ esetén adjuk meg az inverz mátrix bal felső elemét.

$$\begin{pmatrix} 2 & 4 & 0 \\ 3 & 6 & p \\ 6 & 13 & 1 \end{pmatrix}$$

5. Határozzuk meg az alábbi A és B mátrixok hiányzó, betűkkel jelölt elemeit, ha tudjuk, hogy $B = A^{-1}$.

$$A = \begin{pmatrix} 5 & 2 & 0 \\ -1 & x & 1 \\ y & z & 1 \end{pmatrix} \quad B = \begin{pmatrix} 1 & -2 & p \\ q & 5 & r \\ s & -26 & 27 \end{pmatrix}$$

6. Számoljuk ki a következő mátrixok rangját!

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 1 & 3 & 5 & 7 & 9 \\ 1 & 4 & 7 & 10 & 13 \\ 1 & 5 & 9 & 13 & 17 \end{pmatrix} \quad B = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 5 & 6 \\ 3 & 5 & 9 \\ 0 & 1 & 0 \end{pmatrix}$$

7. Számoljuk ki a következő mátrixok rangját a c , az x , illetve a p és q valós paraméterek függvényében!

$$A = \begin{pmatrix} 1 & -1 & -1 \\ 4 & 1 & -2 \\ 3 & 2 & -1 \\ 2c+7 & 3c-2 & -5 \end{pmatrix} \quad B = \begin{pmatrix} 1 & 1 & x \\ 1 & x & x \\ x & x & x \end{pmatrix} \quad C = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & -1 \\ 3 & 6 & 9 & -3 \\ 1 & 0 & 1 & p \\ 3 & 4 & q & 2 \end{pmatrix}$$

8. Egy 4×6 -os A mátrixban az i -edik sor és a j -edik oszlop kereszteződésében álló elem $a_{ij} = i^2 + i \cdot j$ minden $1 \leq i \leq 4$ és $1 \leq j \leq 6$ esetén. Határozzuk meg A rangját.

9. A 6×6 -os A mátrixra $r(A) = 4$. Mutassuk meg, hogy léteznek olyan B és C mátrixok, amelyekre $r(B) = r(C) = 2$ és $A = B + C$.

10. Nevezzünk egy számsorozatot félig számtaninak, ha bármely eleméről a következőre átlépve a növekmény csak két különböző értéket vehet fel. (Így például a 3, 7, 11, 12, 16, 17, 18 sorozat félig számtani.) Az A mátrixra teljesül, hogy az első három sora félig számtani sorozatot alkot (vagyis a sor elemein balról jobbra végighaladva félig számtani sorozatot kapunk), az összes többi sora pedig számtani sorozatot alkot. Mutassuk meg, hogy $r(A) \leq 9$.

11. Nevezzünk egy 4×4 -es mátrixot szépen kiegészíthetőnek, ha ki tudjuk egészíteni (egy-egy plusz sorral és oszloppal) 5×5 -ös invertálható mátrixszá. Döntsük el az alábbi állításokról, hogy igazak-e.

(a) Ha egy 4×4 -es mátrix szépen kiegészíthető, akkor a rangja legalább 3.

(b) Ha egy 4×4 -es mátrix rangja legalább 3, akkor a mátrix szépen kiegészíthető.

12. Legyen A $m \times n$ -es (vagyis m sorból és n oszlopból álló), B pedig $n \times m$ -es (vagyis n sorból és m oszlopból álló) mátrix. Tegyük fel, hogy $n < m$. Bizonyítsuk be, hogy ekkor az AB mátrix nem invertálható.

13. Egy 5×5 -ös A mátrixnak pontosan hat olyan 3×3 -as részmátrixa van, ami invertálható. Mutassuk meg, hogy A nem invertálható.

14. Legyen A és B $n \times m$ -es mátrix. Bizonyítsuk be, hogy

$$r(A + B) \leq r(A) + r(B).$$

15. Legyen M egy 100 oszlopú mátrix. Jelölje A az M első 70 oszlopából álló, B pedig az M utolsó 70 oszlopából álló mátrixot. Végül jelölje X az M középső 40 oszlopából álló mátrixot. Bizonyítsuk be, hogy

$$r(A) + r(B) \geq r(M) + r(X).$$